

Moravcsek Mária

„A hazáért mindenkor, mindenre kész vagyok”

Ittebei és eleméri Kiss József hadnagy, vadászrepülő

(4., befejező rész)

Borzongató élménye a „kísértetgép” föl-det érése és egy másik pusztulásának látványa. Pergine, kora hajnal. Egy idegen Brandenburgi száll le szinte hangtalanul, nem mozdul semmi. Kiss odarohan, minden csupa vér, a pilótaiülés, a kormányrúd, a gép fala, az ülővánkosok. A sebesült pilóta ájultan fekszik, de még le tudta hozni a gépet és a széllejtő fejjé megfigyelőtiszt holttestét. Aztán a levegőben motorzúgás, gépfegyverkattogás, bár a felhők-től nem látszik semmi. Majd egy lehulló Brandenburgi félelmetes látványa, ég, mint egy fákllya, lángol, mint egy hatalmas szalmakazal. Mindenki rémülten nézi a bajtársak kétségbeesett viaskodását a halállal. A pilóta dugóhúzóba viszi a gépet; a lángok valóban elalszanak. Csak a szárnyak le ne szakadjanak, csak idejében fel tudja húzni magát! Nem sikerül. A hangárok mögött fúródik orra a földbe, az égő gép és a bennéő repülő látványa leírhatatlan. Boksay Antal megteszi; nem gyenge embereknek való. „A borzalom nem hagyott helyet a részvétnek.”

Kiss József május 24-én reggel 6-kor száll fel utójára három Phönix D.IIA vadászgép rajparancsnokaként. Övé a 422.10 jelű. Primolano felett, a Císmón-folyócska zeg-zugos oldalvölgyei és sziklái körül északnak fordulnak, Lamon község látszik alattuk. Kisst öt angol Sopwith-vadász támadja meg, miközben társai másik öttel viaskodnak. Ő valószínűleg szembefordul velük, ahogy eddig, és tüneményes fordulókkal

tér ki a lövedékek elől. Egyet lelő közü-lük. Most végzetesen elakad a gépfegyver závarzata. Feltehetően lebukik a mélybe, ahogy sebesülésekor, de az angolok jó repülő és kíméletlen vadászok: tíz géppuskából zúdulnak foszforlövedékek a sikló-repülésbe állított, védtelen gépre. A magányos Phönix hatalmas fákljává lobban, és fekete füstszáslót húzva maga után a mély-be zuhan.

Ennyit értettek meg az angolok Kiss József ragyogó emberségéből.

A király még aznap hadnagyi rangra emelte, hősi haláláról pedig az 55. vadászrepülő század tisztikara adta ki a gyász-jelentést német és magyar nyelven: „Az 55. repülőszázad mélyen megrendülve tudatja, hogy legkedvesebb és hűséges bajtársa, Kiss József cs. és kir. hadnagy, tulajdonosa az arany vitézségi éremnek háromszor, az I. oszt. ezüst vit. éremnek négyszer, a II. oszt. ezüst víf. éremnek ötször, a bronz és Károly csapatkeresztnek, 1918. május 24-én légiharcban – a hazáért hősi halált halt. Úgy tekintjük őt, mint a vitéz repülő példaképét, aki légiharcából hússzor került ki győzelmesen.

A temetés május 27-én 4 óra 30 perckor történik a perginei halottasházból.

Kegyelet legyen emlékének!

Tábori posta, 511. 1918. május 24.

Az 55. vadászrepülő század tisztikara.”

A gyászjelentés megfogalmazói jól ismerték őt. Kedves volt, hűséges fia a hazának és vitéz repülő. Végtisztességén egész

Pergine ott szorongott, az angolok pedig koszorút és részvétnyilatkozatot dobtak a levicoi reptérre. Álságos részvét!

Katolikus tábori pap temette, bajtársak állták körül az egyszerű, gyalult fakoporsót melyen dísztelen fenyőkoszorú feküdt. A keresztben magyarul szerepelt a név: Kiss József. Magyarország és a magyar repülők gyásza kísérte utolsó útjára.

Aztán a keresztet szebbre cserélték, és a császári és királyi közös légierő németül készítette el feliratát: „Hier ruht Feldpilot Kiss”. Ők is tudták, hogy nem kitüntetéseire, hanem pilótajelvényére volt büszke egyedül. Fenyőből, hegyi virágokból kötötték a fejére koszorút, a hantra alpesi kövekből keresztet raktak ki. Olyan volt valamennyi, mint egy-egy hegycsúcs. A hegyek is elbúcsúztatták a levegő lovagját.

A harmadik sírjel földközeli, ferde kőpárna lett beüli egyenlő szárú kereszttel. Ilyenek sorakoznak máig az olaszországi és szlovéniai katonatemetőkben megkopva, csorbán, gyakran név nélkül.

Kiss József rokonát, Kiss Ernő altábornagy aradi vértanút négyszer temették el, ittebei és eleméri Kiss József hadnagy vadászrepülőnek három sírjel jutott.

Vajon van-e negyedik?

Pengineből származó értesülésem

szerint hősi halottaink földi maradványait az 1970-es évek elején átszállították a roveretoi „Castel Dante” csonttemetőbe (osszárumbba). Hatalmas, első világháborús olasz hősi emlékmű ez, amelynek számítógépes kimutatásában Kiss József neve nem szerepel.” Lehetséges, hogy a hamvak mégis eredeti helyükön pihennek?

Kiss József nem érte meg a háború végét, sem az utána következő három nemzetpusztító tragédiát, sem azt, hogy az osztrák-magyar repülők színe-virága ugyanúgy tűzhalált hal, mint ő.

„Úgy érzem magamat, mint a testvéreit vesztett árva gyermek...” - mondja Boksay Antal, a hajdani megfigyelőtiszt.

Azóta a sírok is elárvultak vagy eltűntek, és sokszor hiába keressük hőseink haló portát.

Miért kell másodszor is elpusztulniuk a legteljesebb repülőhalállal, névtelenül, a jeltelen sírok szemrehányó némaságával?

Miért, miért?

A szerző Kiss József nyughelyét keresve az Isonzó Baráti Kör emléktúrájával jutott el a roveretoi ossariumba. Sírját nem találva mécsesét a magyar katonák csontjait rejtő fal előtt gyújtotta meg.

Egy Pergineből küldött újabb levél viszont azt közli, hogy sírkövét felújították.

Zeneagapé

Az Örmény Katolikus Plébánián (Budapest XI. ker., Orly u. 6.), a vasárnap 16, 30-kor kezdődő szentmise utáni zeneagapén, **december 21-én** 17, 30-kor *DJ Szongoth Gábor* V. Karácsonyi CD bemutatója. Az ideai program: 15 karácsonyi dal kizárólag női énekesek előadásában. A dalokat a családi gyűjteményből *Szongoth Anikó* válogatta, bemutatja Szongoth Gábor.

Minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Szongoth Gábor szervező